

POSTANOWIENIE

Dnia 26 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z odwołania T. K. - [...] E. w C.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.
przy udziale zainteresowanych: P. A., [...] i E. Spółki z ograniczoną
odpowiedzialnością z C.,
o ustalenie podstawy wymiaru składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 26 marca 2019 r.,
zażalenia na wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 14 grudnia 2017 r., sygn. akt III AUa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do rozpoznania i orzeczenia o kosztach
postępowania zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 14 grudnia 2017 r. Sąd Apelacyjny w [...], III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych uchylił wyrok Sądu Okręgowego w C. z dnia 8 kwietnia 2016 r., którym oddalono odwołanie T. K. prowadzącego [...] E. w C. oraz zaskarżone przez tego płatnika decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w C. z dnia 23 maja i 14 lipca 2014 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu.

Spór dotyczył ustalenia wysokości podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne pracowników delegowanych przez T. K. do pracy w Niemczech, a w szczególności potraktowania odprowadzanych tam podatków od dochodów pracowników. Na podstawie art. 15 pkt 1 umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec w sprawie unikania podwójnego opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i od majątku, podpisanej w Berlinie w dniu 14 maja 2003 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 12, poz. 90), wynagrodzenie pracowników delegowanych do Niemiec podlegało opodatkowaniu w Niemczech. Sąd pierwszej instancji uznał wartość podatków za przychód ze stosunku pracy zdefiniowany w art. 4 pkt 9 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1778 ze zm.), niewyłączony z oskładkowania na podstawie rozporządzenia MPiPS z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1949).

W ocenie Sądu drugiej instancji, podatek obciążający wynagrodzenie pracownika powinien być – co do zasady – uwzględniony w wysokości podstawy wymiaru składek, jednak – jak stwierdził – „możliwe są dwie interpretacje i obie wymagają dokonania dalszych ustaleń w sprawie”. Według pierwszej, zasadnicze znaczenie dla określenia kwoty podlegającej oskładkowaniu ma data uiszczenia podatku, istotna z powodu opóźnień w jego opłacaniu, a według drugiej, kwota podatku należnego była „być może nieprawidłowo naliczona”. W ocenie Sądu drugiej instancji, brak ustaleń w tym zakresie spowodował niewłaściwą weryfikację stosowania przez płatnika wyłączenia, o którym mowa w § 2 ust. 1 pkt 16

rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. Organ rentowy przed wydaniem decyzji nie wyjaśnił wszechstronnie wszystkich tych istotnych okoliczności, wobec czego powinien uzupełnić prowadzone przez siebie postępowanie kontrolne (dowodowe) w omawianym zakresie, a następnie zweryfikować trafność zaskarżonych decyzji.

W zażaleniu opartym na podstawie naruszenia art. 477^{14a} w związku z art. 386 § 4 k.p.c. organ rentowy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do rozpoznania. Podniósł zbyteczność dokonywania ustaleń co do terminowości opłacenia podatków przez płatnika składek oraz stwierdził, że dowody przeprowadzone w sprawie były wystarczające do rozstrzygnięcia. Wyliczenie przychodu z uwzględnieniem podatków, których dotyczy sprawa, tj. Lohnsteuer, Solidaritätszuschlag, Kirchensteuer, wynikało z zaświadczeń „Abrechnung der Brutto-Netto-Bezüge”, przedkładanych przez płatnika za każdy miesiąc, w dziesiątym dniu miesiąca, z potwierdzeniem odbioru wynagrodzenia (Betrag erhalten). Zaświadczenia te zawierają wyliczenie kwot i rodzajów potrącanych podatków (w rubryce Steuer/Sozialversicherung).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Według założeń obecnego modelu postępowania cywilnego, druga instancja stanowi instancję merytoryczną, w ramach której rozstrzygnięcie sprawy powinno nastąpić *ex novo* i zakończyć się podjęciem merytorycznego rozstrzygnięcia kończącego spór między stronami. Zbyt częste uchylanie wyroków sądu pierwszej instancji z równoczesnym przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania prowadzi do wypaczenia tego założenia i przedłużenia postępowania. Merytoryczny charakter postępowania apelacyjnego należy rozumieć jako jego nieograniczenie do oceny zarzutów apelacyjnych, lecz dokonanie własnych ustaleń na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym, a następnie poddanie ich ocenie z punktu widzenia prawa materialnego. Respektując zasadę, że zarzuty apelacyjne nie wyznaczają granic rozpoznania, lecz określają kierunek postępowania merytorycznego i kontroli sądu drugiej instancji, sąd ten kontroluje zaskarżony apelacją wyrok, kontynuując

postępowanie rozpoczęte przed sądem pierwszej instancji i ma obowiązek – rozpoznając sprawę na nowo w sposób w zasadzie nieograniczony – zmienić zaskarżony wyrok i orzec co do istoty sprawy (art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c.; por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 1997 r., II CKN 162/97, OSNC 1997 nr 12, poz. 195; z dnia 6 grudnia 2001 r., I PKN 714/00, OSNP 2003 nr 22, poz. 544 i uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasada prawna - z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 nr 6, poz. 55).

Wniesienie zasadnej apelacji powinno prowadzić przede wszystkim do wydania orzeczenia reformatoryjnego, a do orzeczenia kasacyjnego tylko wyjątkowo, zatem o uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji sąd drugiej instancji może orzec tylko w okolicznościach wskazanych w art. 386 § 2-4 k.p.c. Orzeczenie kasatoryjne musi poprzedzać stwierdzenie nieważności postępowania lub istnienia negatywnych przesłanek procesowych, ale jest ono możliwe również wtedy, gdy sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy lub gdy wydanie wyroku w drugiej instancji wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych sąd drugiej instancji może – stosownie do art. 477^{14a} k.p.c. – uchylając wyrok sądu pierwszej instancji, uchylić także objętą nim decyzję organu rentowego i przekazać sprawę bezpośrednio temu organowi do ponownego rozpoznania. Przepis art. 477^{14a} k.p.c. nie ma jednak bytu samodzielnego i jego zastosowanie wymaga przede wszystkim zaistnienia przesłanek uzasadniających uwzględnienie apelacji przez uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2011 r., I UZ 33/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 274; z dnia 21 stycznia 2013 r., II UZ 67/12, niepubl.; z dnia 18 grudnia 2012 r., II UZ 58/12, OSNP 2014 nr 1, poz. 14). Niewyróżnienie w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. podmiotu, któremu po uchyleniu wyroku sprawa jest przekazywana, nakazuje przyjęcie, że przepis ten ma zastosowanie wprost do tych wyroków sądu drugiej instancji w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, na podstawie których ponowne rozpoznanie sprawy po uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji wymaga rozpoznania przez organ rentowy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 października 2012 r., II UZ 50/12, OSNP 2013 nr 23-24, poz. 289).

Nierozpoznanie istoty sprawy może wynikać z błędnego przyjęcia przez sąd pierwszej instancji przesłanki niweczącej lub hamującej roszczenie, z zaniechania zbadania materialnej podstawy żądania pozwu albo pominięcie merytorycznych zarzutów pozwanego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22; z dnia 2 czerwca 2000 r., I PKN 684/99, OSNAPIUS 2002 nr 1, poz. 5). W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nierozpoznanie istoty sprawy (art. 386 § 4 k.p.c.) polega na nierozpoznaniu przez sąd pierwszej instancji sprawy w zakresie objętym zaskarżoną decyzją Chodzi o niedokonanie oceny, czy decyzja jest prawidłowa w świetle ustaleń stanu faktycznego na etapie administracyjnym (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 1999 r., II UKN 589/98, OSNAPIUS 2000 nr 12, poz. 483; z dnia 11 lipca 2007 r., III UK 20/07, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 264, postanowienia z dnia 15 maja 2015 r., I UZ 7/18, niepubl.; z dnia 28 czerwca 2016 r., I UZ 11/16, niepubl.).

Jeżeliby Sąd drugiej instancji określił przedmiot sporu inaczej niż Sąd pierwszej instancji i w tym zakresie dostrzegł potrzebę uzupełnienia postępowania dowodowego, to nie może uchylić się od przeprowadzenia koniecznych dowodów ze względu na ciążący na nim obowiązek ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 1997 r., II CKN 162/97, OSNC 1997 nr 12, poz. 195).

Druga alternatywna przesłanka uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji, przewidziana w art. 386 § 4 *in fine* k.p.c., wiąże się wyłącznie z potrzebą (wymaganiem) przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, tj. gdy w sprawie w ogóle nie przeprowadzono postępowania dowodowego albo dotychczas zebrany materiał dowodowy jest nieprzydatny do wydania wyroku. Nie spełnia tego wymagania potrzeba nawet znacznego uzupełnienia postępowania dowodowego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2013 r., III CZ 51/13, niepubl.; z dnia 21 lutego 2019 r., II UZ 42/18, niepubl.; z dnia 8 sierpnia 2018 r., I UZ16/18, niepubl.; z dnia 16 stycznia 2018 r., III UZ 13/17, niepubl., oraz uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 nr 6, poz. 55).

W zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny, nie kwestionując przyjętej przez organ rentowy zasady wliczenia do podstawy wymiaru składek w polskim systemie

ubezpieczenia społecznego pracowników przychodu uzyskiwanego Niemczech w części dotyczącej podatków odprowadzanych od ich wynagrodzenia, opart orzeczenie kasatoryjne na stwierdzeniu, że przed wydaniem decyzji organ rentowy nie wyjaśnił wszechstronnie wszystkich istotnych okoliczności sprawy. Zarzut ten postawiono tylko dlatego, że Sąd drugiej instancji przyjął odmienny pogląd prawny co do wysokości kwot podlegających uwzględnieniu w podstawie wymiaru składek i uznał konieczność jego weryfikacji przez ponowną analizę stanu faktycznego, dotychczas przez organ rentowy nie prowadzoną. Wskazówka, że w związku z tym powinien uzupełnić prowadzone przez siebie postępowanie kontrolne (dowodowe) w omawianym zakresie, a następnie zweryfikować trafność zaskarżonych decyzji nie odnosi się do orzeczenia Sądu pierwszej instancji oraz nie obejmuje całości materiału dowodowego.

Prawidłowość przyjętego poglądu jest w niniejszym postępowaniu nieweryfikowalna. Sąd Najwyższy niejednokrotnie wyjaśniał, że kontrola dokonywana w ramach art. 394¹ § 1¹ k.p.c. ma charakter formalny, skupiający się na przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w *meritum* (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 25 października 2012 r., I CZ 143/12, niepubl.; z dnia 25 października 2012 r., I CZ 144/12, niepubl.; z dnia 21 maja 2015 r., IV CZ 10/15, niepubl.; z dnia 20 maja 2015 r., I CZ 44/15, niepubl. i z dnia 29 kwietnia 2015 r., IV CZ 3/15, niepubl.). Skoro zatem pogląd ten został przyjęty, to Sąd drugiej instancji nie mógł uchylić się od merytorycznego rozstrzygnięcia, zwłaszcza nie wykazując podstaw do uznania konieczności ponownego rozpoznania sprawy w postępowaniu administracyjnym.

Sąd drugiej instancji, stosując art. 386 § 2-4 w związku z art. 477^{14a} k.p.c., ma obowiązek wykazania, że zaskarżona decyzja nie zawiera rozstrzygnięcia co do istoty sprawy lub że konieczne jest przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości na etapie administracyjnym. Co więcej, oparcie orzeczenia przesądzającego nietrafność lub przedwczesność zaskarżonych decyzji z argumentem o potrzebie uzupełnienia materiału dowodowego ze względu nowe ujęcie prawne ich podstaw, było niecelowe, gdyż przy ponownym rozpoznaniu sprawy organ rentowy nie jest związany poglądem prawnym przyjętym przez Sąd w

zaskarżonym wyroku (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2018 r., I UZ 64/17, niepubl.).

Mając to na względzie Sąd Najwyższy orzekł, jak w postanowieniu (art. 394¹ § 1¹ związku z art. 398¹⁵ § 1 i art. 394¹ § 3 k.p.c.).